

การออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน*

Design and Create Community-Based Participatory Learning Process

สิทธชัย ธรรมัน, สมคิด แก้วทิพย์, พงศกร กาวิชัย, พรพิมล ทามา, กาญจนาวรรณ สายวงศ์พันธ์
และออสวรรณ ไกรมูล

Sittichai Thummakun, Somkid Kaewthip, Pongsakorn Kawichai, Pornpimon Tamao,
Kanjaporn Saiwongfan and Orapan Kraimool
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Sittichai.mju@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยใช้ระเบียบเชิงคุณภาพผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ได้แก่ 1) ตัวแทนผู้รับผิดชอบ/ผู้ดำเนินการโครงการของหน่วยพัฒนาอาชีพ จำนวน 129 คน 2) ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 129 คน 3) คณะทำงานในพื้นที่ (พี่เลี้ยง/ที่ปรึกษา) จำนวน 60 คน 4) ผู้บริหารกำกับทิศทางโครงการฯ กสศ. จำนวน 5 คน และ 5) ผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่าย จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 328 คน เน้นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงใช้เครื่องมือการวิจัย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การอภิปรายกลุ่มย่อย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมและสรุปบทเรียน และการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเชิงพรรณนา โดยตรวจสอบความเที่ยงตรงข้อมูลใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานสามารถแบ่งออก 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ 2) กระบวนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ 3) กระบวนการติดตามหนุนเสริมระดับพื้นที่ 4) การประเมินการดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพ และ 5) การถอดบทเรียนการเรียนรู้

คำสำคัญ: การออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้; การมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

*ได้รับบทความ: 1 กุมภาพันธ์ 2567; แก้ไขบทความ: 9 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 26 กันยายน 2567

Received: February 1, 2024; Revised: September 9, 2024; Accepted: September 26, 2024



Abstract

The purpose of this research is to design and create community-based participatory learning process. This qualitative study employed participatory action research. Key informants consisted of: 1) 129 responsible representatives/project operators of the career development unit; 2) 129 target group representatives joining the project; 3) 60 local working group members (mentors); 4) 5 project direction management executives; and 5) 5 representatives of network partners (persons altogether), for a total of 328 participants. Data collection tools included participatory observation, focus group discussions, knowledge exchange and lesson learning forums, and in-depth interviews. Data were analyzed using content and narrative analysis. Data validity was checked using triangulation.

Results of the study revealed that: there were 5 steps of design and create community-based participatory learning process as follow: 1) learning process design; 2) process of potential development of the career development unit; 3) support and follow-up process at the area level; 4) performance appraisal of the career development unit; and 5) best practice of learning.

Keywords: Design and Create Learning Process; Community-Based Participation

1. บทนำ

จากสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่ทวีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อปัญหาทางสังคม การขาดโอกาสทางการศึกษาถือเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคมที่ก่อให้เกิดช่องว่างทางชนชั้นในสังคม ทั้งในแง่การขาดโอกาสเข้าถึงการศึกษา ขาดโอกาสการพัฒนาศักยภาพตนเองเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ขาดโอกาสการเรียนรู้เพื่อการประกอบอาชีพ ถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐต่างช่วยกันแก้ปัญหาโดยการให้การสนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณผ่านโครงการต่างๆ พบว่า การช่วย

เหลือในลักษณะสนับสนุนงบประมาณเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อแก้ปัญหาคือความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น หากขาดการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้การบริหารจัดการ อาทิ ความรู้ในการบริหารจัดการเงินทุนที่ได้รับมาเพื่อทำให้เกิดประโยชน์ ความรู้ในด้านเทคโนโลยีเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพของตนเอง หรือนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ซึ่งโอกาสที่จะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนก็มีจำกัด ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าแม้จะมีเงินทุน แต่เมื่อขาดความรู้ ก็อาจนำเงินไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง และไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจอย่างที่



ควรจะเป็น ทำให้ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำให้ลดลงได้อย่างยั่งยืน (ถาวรณ ธนาเลิศสมบูรณ์, 2564) นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นการช่วยลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ การอัดฉีดเงินสู่รากหญ้าผ่านโครงการต่างๆ ควรมีการอบรมให้ความรู้ และให้คำปรึกษาแนะนำด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้สามารถนำเงินทุนที่ได้รับไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ แม้ภาครัฐจะมีการดำเนินการอยู่ในระดับหนึ่ง แต่อาจจะพิจารณาขยายโครงการอบรมให้ความรู้เพื่อช่วยเหลือการดำเนินการของชุมชนต่างๆ ให้มากขึ้น โดยอาจจะต้องทำการสำรวจความต้องการของชุมชนว่าต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ และการรักษาการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ และมีอัตราการขยายตัวระหว่างภาคการผลิตต่างๆ ที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งนอกจากจะช่วยลดภาวะความยากจนได้แล้ว ยังมีส่วนช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างคนในเขตเมืองกับเขตชนบทได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

จากการวิเคราะห์ปัญหาประชากรวัยแรงงานและระบบการพัฒนาแรงงานของธนาคารแห่งประเทศไทย พบว่า 1) ด้านทุนมนุษย์ ผลผลิตภาพโดยรวมของไทยต่ำและไม่เพิ่มขึ้นในช่วงที่ผ่านมา ในขณะที่ประเทศอื่นมีพัฒนาการด้านผลิตภาพเร็วกว่าไทยมาก ปัจจุบันผลิตภาพโดยรวมของมาเลเซียสูงกว่าไทยร้อยละ 30 และอินเดียมีผลิตภาพโดยรวมใกล้เคียงกับไทย นอกจากนี้ รายงานของ World Economic Forum ปี 2017 ไทยยังมีจุดอ่อน

โดยมีสัดส่วนการจ้างงานทักษะสูงเพียงร้อยละ 14 (อันดับที่ 93) ของกำลังแรงงาน จึงยังคงมีแรงงานไร้ฝีมือและฝีมือต่ำจำนวนมาก นอกจากนี้สถานการณ์เทคโนโลยีดิสรัปชัน (Digital Disruption) จะมีผลต่อตลาดแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานทักษะต่ำทำงานซ้ำจะถูกแทนที่ด้วยระบบอัตโนมัติ โดยจากการศึกษาของทีดีอาร์ไอสัดส่วนที่ถูกเทคโนโลยีดิสรัปชัน (Digital Disruption) เข้ามาแทนที่มากที่สุด คือ ภาคเกษตร คือ 3.9% (เข้ามาแทนที่ในเรื่องการนำเทคโนโลยีมาใช้กับภาคการเกษตร) นอกจากนั้น สัดส่วนของแรงงานในภาคส่วนต่างๆ ก็มีความผันแปร 2) ด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ประชากรวัยแรงงานมีวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและต่ำกว่าจำนวนมากกว่า 16.1 ล้านคน แม้แนวโน้มจะดีขึ้นบ้างในกลุ่มประชากรรุ่นใหม่ โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบที่ทำงานลักษณะกึ่งฝีมือหรือไร้ฝีมือต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้และขาดการคุ้มครองทางสังคม 3) ด้านความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ พบว่า แรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มนอกระบบมีรายได้ต่ำกว่าแรงงานในระบบในทุกภาคการผลิตมีรายได้เฉลี่ยเพียง 6,500 บาทหรือต่ำกว่าต่อเดือน และ 4) รูปแบบการพัฒนาทักษะอาชีพยังมีจำกัดที่เน้นทักษะพื้นฐานและงานฝีมือและหลักสูตรอาชีพในปัจจุบันขาดความสอดคล้องและการเชื่อมโยงกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและตลาดแรงงานซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาทักษะแรงงานและการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศของประเทศในอนาคต (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วยอิ้งภากรณ์, 2563)



จากสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับสังคมไทย จึงเป็นประเด็นท้าทายที่ต้องการความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยเฉพาะกับกลุ่มเปราะบางที่เข้าถึงโอกาสได้ยากหรือด้อยโอกาส โดยการใช้กระบวนการศึกษาวิจัยการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ผ่านการดำเนินโครงการพัฒนาทักษะอาชีพที่ให้ชุมชนเป็นฐาน ที่เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอาชีพที่เชื่อมโยงกับฐานเศรษฐกิจ ฐานสังคม และฐานทรัพยากรชุมชนหรือพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติข้อมูลความรู้ ทักษะสังคม จิตใจ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ รวมถึงการเป็นกระบวนการทำงานร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน และเกิดการพัฒนากิจกรรมเป็นผู้ประกอบการใหม่หรือแรงงานฝีมือในชุมชนที่เป็นไปตามศักยภาพและความต้องการ รวมถึงกระตุ้นและสร้างต้นแบบในการยกระดับทักษะในการประกอบอาชีพไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของกลุ่มเปราะบางที่เข้าถึงโอกาสได้ยากหรือด้อยโอกาส ได้มีโอกาสการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การอภิปรายกลุ่มย่อย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมและสรุปบทเรียน และการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนผู้รับผิดชอบ/ผู้ดำเนินการโครงการของหน่วยพัฒนาอาชีพ จำนวน 129 คน ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 129 คน คณะทำงานในพื้นที่ (พี่เลี้ยง/ที่ปรึกษา) จำนวน 60 คน ผู้บริหารกำกับทิศทางโครงการฯ กสศ. จำนวน 5 คน และผู้แทนองค์กรภาคีเครือข่าย จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 328 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Interview) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง(Semi-structured or guided interviews) ในการเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการและการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้(Knowledge Sharing Forum) และการจัดเวทีสรุปบทเรียน (Lesson Learned Forum)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ทีมผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาอ่านและจับประเด็นสำคัญ และลงรหัสข้อมูลแบบอุปนัย โดยแนวทางการวิเคราะห์ประกอบด้วย การจัดระเบียบข้อมูลโดยนำข้อมูลที่



ได้จากการการสังเกต การอภิปรายกลุ่มย่อย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วม การสรุปบทเรียน และการสัมภาษณ์ บันทึกทั้งหมดให้อยู่ในรูปเอกสารที่เป็นระบบก่อนนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสารจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงเชื่อมโยง และสรุปเป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการศึกษาการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมให้กับหน่วยพัฒนาอาชีพ เพื่อนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ไปพัฒนาการเรียนรู้แก่กลุ่มประชากรวัยแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสในพื้นที่ชุมชนของตนเอง โดยการออกแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไม่ใช่เป็นเพียงแค่ชุดความรู้ของการสร้างพื้นที่การเรียนรู้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสร้างความรู้ที่เชื่อมโยงการพัฒนาอาชีพบนฐานชุมชน การใช้ทรัพยากรชุมชนที่มีอยู่มาพัฒนาให้เกิดเป็นอาชีพหรือความรู้เพื่อการยกระดับทางความคิดแก่ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส โดยการออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน สามารถแบ่งออก 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำกระบวนการเรียนรู้ไปใช้กับหน่วย

พัฒนาอาชีพ เพื่อพัฒนาศักยภาพหน่วยพัฒนาให้เป็นผู้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายบนฐานการพัฒนาทักษะ 3H กล่าวคือ Head: ทักษะทางความคิด Hand: ทักษะการปฏิบัติ และ Hand: ทักษะทางจิตใจ รวมถึงการพัฒนา Hard Skill & Soft Skill ที่จำเป็นในการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่กลุ่มประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส เพื่อการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมาพร้อมกับการดิสรุปชัน ซึ่งหากไม่เปิดโอกาสให้กลุ่มประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ ก็ยิ่งจะทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากกระแสสังคมแห่งการเปลี่ยนผ่านมากยิ่งขึ้น โดยใช้เครื่องมือในการหนุนเสริมหน่วยพัฒนาอาชีพที่หลากหลาย เช่น การทบทวนเป้าหมายโครงการและกลุ่มเป้าหมายผ่านเครื่องมือ Body Paint การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานผ่านผังใยแมงมุมหรือประเมินผลลัพธ์ การสร้างการเรียนรู้ผ่านเกมส์ การถอดบทเรียนการเรียนรู้ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ การวิเคราะห์การทำงานเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ เป็นต้น

2. กระบวนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ เป็นส่วนหนึ่งของการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตามและถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ภายใต้การสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ด้วยการขับเคลื่อนโครงการผ่านคณะ



ทำงาน ทีม กสศ. ทีมกลาง และพี่เลี้ยงทีมภาค
ทั้ง 5 ภูมิภาค ที่ร่วมกันพัฒนาข้อเสนอโครงการ
หนุนเสริมเติมเต็มทักษะทางวิชาการ ทั้ง Soft skill
และ Hard skill รวมถึงการพัฒนาทักษะ เพื่อยกระดับ

คุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพให้แก่หน่วย
พัฒนาอาชีพ ตั้งแต่กระบวนการพัฒนาข้อเสนอ
โครงการไปจนถึงเสร็จสิ้นโครงการ (ต้นน้ำ กลางน้ำ
และปลายน้ำ) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กระบวนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ)

กระบวนการ	การดำเนินงาน	การพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ
ต้นน้ำ	1. ประกาศ สนับสนุนทุนและ รับข้อเสนอ โครงการ 2. พิจารณาและ ปรับปรุงโครงการ 3. จัดทำสัญญา และสนับสนุน งบประมาณ	พี่เลี้ยงทีมภาคแต่ละภาค ได้นำเอาเครื่องมือในการพัฒนาและ ปรับปรุงข้อเสนอโครงการมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของหน่วย พัฒนาอาชีพ โดยให้หน่วยพัฒนาอาชีพทุกหน่วยได้เข้าร่วมพัฒนา ข้อเสนอโครงการผ่านเครื่องมือ ดังนี้ 1. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย 2. การวิเคราะห์วัตถุประสงค์และเป้าหมายรายวัตถุประสงค์ ตลอด จนการวิเคราะห์กิจกรรมที่ตอบเป้าหมายรายวัตถุประสงค์ 3. การวิเคราะห์ประเด็นเชิงระบบ ต้นน้ำ-กลางน้ำ-ปลายน้ำ 4. การวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ รวมทั้งต้นทุนในการนำมาใช้ทำ กิจกรรม 5. การวิเคราะห์ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ ซึ่งกระบวนการพัฒนาและปรับปรุงข้อเสนอโครงการนี้เป็น กระบวนการที่พี่เลี้ยงทีมภาค ได้ชวนหน่วยพัฒนาอาชีพได้คิด วิเคราะห์ทุนชุมชน วิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย (เพื่อให้ได้กลุ่ม เป้าหมายที่แท้จริง) ภาควิเคราะห์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการ ขับเคลื่อนโครงการให้ บรรลุผลสำเร็จที่สำคัญเพื่อตอบโจทย์ความ ต้องการในการพัฒนา อาชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย และบรรลุ เป้าหมายของ กสศ.
กลางน้ำ	1. การดำเนิน โครงการของ หน่วยพัฒนา อาชีพ	เป็นช่วงการดำเนินโครงการของหน่วยพัฒนาอาชีพในการส่งเสริม และพัฒนาทักษะอาชีพแก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกระบวนการกลาง น้ำ ทางทีมพี่เลี้ยงทีมภาคได้มีการติดตาม หนุนเสริมทาง วิชาการ ให้แก่หน่วยพัฒนาอาชีพผ่านระบบ Online และการลงพื้นที่ติดตาม เพื่อการเสริมทักษะการเรียนรู้ต่างๆ ให้แก่หน่วยพัฒนาอาชีพ



กระบวนการ	การดำเนินงาน	การพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ
	2. กิจกรรมการ หนุนเสริมและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้	ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยพัฒนาอาชีพได้นำเอาเทคนิค เครื่องมือ และ ทักษะไปปรับใช้ในการพัฒนาโครงการ ดังนี้ - Hard skill เป็นทักษะความชำนาญในการทำงานเฉพาะด้าน - Soft skill เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อประสานงานกับคน และการจัดการทางด้านอารมณ์ - ทักษะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1) ทักษะสุขภาพเกี่ยวกับ Covid-19 2) ทักษะอาชีพและการประกอบ การ 3) ทักษะในศตวรรษที่ 21 4) ทักษะชีวิตด้านการจัดการ เศรษฐกิจครัวเรือนและบริหารหนี้สิน
ปลายน้ำ	หน่วยพัฒนาอาชีพ ดำเนินโครงการ เสร็จสิ้นโครงการ	เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ทางพี่เลี้ยงทีมภาคได้ชวนให้หน่วยพัฒนา อาชีพ ประเมินผลลัพธ์ของแต่ละโครงการว่าการดำเนินโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นโครงการนั้น หน่วยพัฒนาอาชีพประสบ ความสำเร็จอะไร ตลอดจนเกิดปัญหาอุปสรรคอะไร และมีแนวทาง การแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลตามที่วางไว้โดยใช้ เครื่องมือผังใยแมงมุมหรือประเมินผลลัพธ์ มาช่วยในการวิเคราะห์ ทั้งนี้ เพื่อชวนหน่วยพัฒนาอาชีพได้วิเคราะห์ถึงเป้าหมายที่หน่วยฯ ได้กำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มโครงการ และหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ เมื่อ มีการประเมินผลลัพธ์แล้วสามารถตอบโจทย์และบรรลุเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยพัฒนาอาชีพได้รู้จักการวิเคราะห์ ช่องว่างของตนเอง (Gap Analysis) และพัฒนาศักยภาพตนเองให้ ดียิ่งขึ้นไป

3. กระบวนการติดตามหนุนเสริมระดับพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของการการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตามและถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ภายใต้การสนับสนุนจากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยมีเป้าประสงค์เพื่อยกระดับฝีมือแรงงาน

ให้มีทักษะสูงขึ้น และมีรายได้มากขึ้น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้แรงงานในทุกภูมิภาคของไทยเป็นกำลังสำคัญมีส่วนช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจในพื้นที่และเศรษฐกิจชุมชนของประเทศมีการเติบโตอย่างยั่งยืน รวมถึงพัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะกลุ่มประชากรวัยแรงงานด้อยฝีมือและด้อยโอกาสอย่างเป็นระบบนำเสนอต่อองค์กรภาครัฐ ภาคท้องถิ่นที่



เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการพัฒนานโยบายและแผนปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส มีโครงสร้างการบริหารงานการขับเคลื่อนโครงการประกอบด้วย คณะทำงานทีม กสศ. ทีมกลาง และพี่เลี้ยงทีมภาค 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ตะวันตก และตะวันออก ภาคเหนือ ภาคเหนือ ตะวันตก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ในการหนุนเสริมทางวิชาการ ติดตาม และถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ผ่านกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมแก่หน่วยพัฒนาอาชีพ ทั้งนี้ เพื่อให้หน่วยพัฒนาอาชีพเกิดการ พัฒนา ทั้งด้านทัศนคติ ทักษะ ความรู้ การเปลี่ยนจากผู้รับสู่การเป็นผู้ให้ และส่งต่อความรู้ โอกาส การสร้างอาชีพ ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นแรงงานขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ให้ได้กินดี อยู่ดี มีสุข ในกระบวนการติดตามหนุนเสริมระดับพื้นที่ของพี่เลี้ยงทีมภาค 5 ภูมิภาค ได้มีการออกแบบการติดตามหนุนเสริมทางวิชาการแก่หน่วยพัฒนาอาชีพ โดยการติดตามหนุนเสริมหน่วยพัฒนาอาชีพ ให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการออกแบบสร้างการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วม การเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อฝึกทักษะการเป็นโค้ช (Coach) ยกระดับการสร้างพี่เลี้ยงให้หน่วยพัฒนาอาชีพได้ไปขยายผล เพื่อการสร้างพี่เลี้ยงที่เป็นแกนนำของกลุ่มเป้าหมายต่อไป โดยพี่เลี้ยงได้รับการโค้ชการติดตามหนุนเสริมร่วมกับทีมภาคในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนรู้ การทำกิจกรรม และการสรุป

บทเรียนหลังการเรียนรู้ (After Action Review: AAR) เพื่อยกระดับการเรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงาน และการจัดการความรู้โดยใช้วงจร PDCA เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการในวางแผนทำงาน โครงการหรือปฏิบัติการร่วมกัน

4. การประเมินการดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพ ถือเป็นแนวทางการประเมินการเปลี่ยนแปลงของหน่วยจัดการเรียนรู้ที่มีความแตกต่างหลากหลาย เช่น สถานะองค์กร กลุ่มเป้าหมาย คณะทำงาน หรือบริบทพื้นที่ เป็นต้น สิ่งที่ต้องพิจารณาในความโดดเด่น ความไม่คาดคิดที่อาจจะเกิดขึ้นต่อการทำงานของหน่วยพัฒนาอาชีพที่ทำให้เกิดผลการขับเคลื่อนสู่การเปลี่ยนแปลงของการสร้างงานสร้างอาชีพสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ทั้งด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านมุมมอง/ทัศนคติ ด้านทักษะใหม่ หรือด้านการใช้ชุมชนเป็นฐาน ความหลากหลายส่วนหนึ่งถือเป็นความงาม ที่สำคัญแต่ละพื้นที่เริ่มได้เรียนรู้วิธีการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมของการทำงานในหน่วยงานตัวเองทั้งด้านลึกด้านกว้างที่สามารถไปสู่การให้ความหมายของคุณค่าการทำงานของหน่วยพัฒนาอาชีพ ทั้งนี้เครื่องมือการพิจารณาหนึ่งที่จะทำให้แก่นของการอธิบายความงอกและความงามคือ “ศักยภาพในการเรียนรู้” และ “ความสามารถในการอยู่ร่วมกัน” ของหน่วยพัฒนาอาชีพถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การประเมินการดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพจึงเป็นการพิจารณาบนฐานการมองการเติบโตและงอกงามของหน่วยพัฒนาอาชีพ โดยเปรียบเทียบพัฒนาการการทำงานของหน่วย



พัฒนาอาชีพเป็นเหมือนการปลูกต้นไม้ ที่ต้องมีระยะเวลาในการบ่มเพาะ ดูแลเลี้ยงดูและเอาใจใส่ เพื่อให้ต้นไม้นั้นได้มีโอกาสในการเติบโตและงอกงาม โดยเกณฑ์การประเมินการทำงานของหน่วยพัฒนาอาชีพที่ตั้งอยู่บนฐานการวิเคราะห์ “เจียบ-งอก-งาม” โดยมีกรอบเงื่อนไขพัฒนาการทำงาน of หน่วยพัฒนาอาชีพ ได้แก่

เจียบ คือ การดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพยังคงมีกระบวนการคิด กระบวนการทำงานเหมือนเดิม กับสิ่งที่เคยปฏิบัติมา ไม่ได้มีการปรับวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมาย ไม่เกิดเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ชุมชน การเชื่อมโยงการทำงานกับฐานทรัพยากรชุมชนที่ไม่ชัดเจน รวมถึงการทำงาน of หน่วยพัฒนาอาชีพที่ทำ ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของตัวกลุ่มเป้าหมาย ทั้งด้านความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรม ที่ก่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

งอก คือ การดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพที่เกิดการพัฒนาศักยภาพแก่กลุ่มเป้าหมายบนฐานของต้นทุนความรู้ ทรัพยากรชุมชน และศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ ที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วม และพื้นที่เรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย เกิดการเชื่อมโยงการทำงานกับภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน

งาม คือ การดำเนินงานของหน่วยพัฒนาอาชีพที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ ที่เน้นการสร้าง

กระบวนการเรียนรู้ร่วมที่เป็นระบบ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน ที่ทำให้เกิดกลุ่มเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ ทักษะอาชีพ และพฤติกรรมการเรียนรู้ ที่ทำให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตบนฐานการพัฒนาอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์เพื่อการทำงานที่เชื่อมโยงกับชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง เป็นชุมชนเกื้อกูลและผูกพันบนฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

5. การถอดบทเรียนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ เนื่องจากการถอดบทเรียนที่หน่วยพัฒนาอาชีพได้จากการดำเนินโครงการ ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จนเสร็จสิ้นโครงการ โดยเป้าหมายของการถอดบทเรียน เพื่อให้หน่วยพัฒนาอาชีพได้สะท้อนบทเรียนความสำเร็จของการทำงานที่ผ่านมาบนแนวคิดการพัฒนาโครงการที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ว่าผลที่สำเร็จนั้นเกิดขึ้นกับหน่วยพัฒนาอาชีพ และกลุ่มเป้าหมายอย่างไร ตลอดจนการสะท้อนมุมมองเชิงนโยบายจากผลสำเร็จของการดำเนินโครงการแก่หน่วยงานต่างๆ เพื่อการขับเคลื่อนนโยบายสู่การพัฒนาทักษะอาชีพให้กับแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส โดยกระบวนการถอดบทเรียนและสร้างการเรียนรู้ร่วมของหน่วยพัฒนาอาชีพประกอบด้วย 1) การแบ่งการถอดบทเรียนและสร้างการเรียนรู้ร่วมของหน่วยพัฒนาอาชีพ ตามลักษณะองค์กร ได้แก่ สถาบันการศึกษา องค์กรชุมชน NGOs มูลนิธิ สมาคม เอกชน และหน่วยงานภาครัฐ อปท. สถาน



พินิจ 2) การแบ่งบทบาทการถอดบทเรียนของพี่เลี้ยงทีมภาค ทั้ง 5 ภูมิภาค และคณะทำงานทีมกลาง ในการร่วมถอดบทเรียนและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันกับหน่วยพัฒนาอาชีพและกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งให้พี่เลี้ยงทีมภาคที่ได้รับมอบหมายในการถอดบทเรียนตามลักษณะองค์กรต่างๆ ได้ตั้งประเด็นคำถาม เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนร่วมกันของหน่วยพัฒนาอาชีพและกลุ่มเป้าหมาย โดยการเรียนรู้มุมมองแนวคิดและการสะท้อนบทเรียนความสำเร็จในการดำเนินโครงการที่ผ่านมา ว่าเกิดผลสำเร็จกับหน่วยพัฒนาอาชีพอย่างไร กลุ่มเป้าหมายเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนร่วมกัน เพื่อการต่อยอดและการขยายต่อไปเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ และ 3) การถอดบทเรียนผลของการแลกเปลี่ยน ทั้งมุมมองแนวคิดและการสะท้อนบทเรียนความสำเร็จในการดำเนินโครงการที่ผ่านมาของหน่วยพัฒนาอาชีพ และกลุ่มเป้าหมาย นำไปสู่การเสนอนโยบายแก่หน่วยงานต่างๆ เพื่อการขับเคลื่อนงานเชิงพื้นที่บนแนวคิด “การใช้ชุมชนเป็นฐาน” และที่สำคัญเพื่อการสร้างโอกาสสร้างงาน สร้างชุมชนที่ดีให้เกิดขึ้นกับแรงงานที่ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสขยายผลไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วภูมิภาคของประเทศต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดชุมชนเป็นฐานถือเป็นแนวคิดหลักของการดำเนินโครงการ เพื่อสร้างการรับรู้และเข้าใจต่อการสร้างความเป็นเจ้าของของชุมชนโดยชุมชนและเพื่อชุมชน โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดชุมชน กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ใช้

การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ในเนื้อหาตามหลักสูตรและเข้าใจชุมชนมากขึ้น ผ่านกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมในการแก้ปัญหาตั้งแต่กระบวนการเข้าใจปัญหา (ศึกษา) การวางแผนและออกแบบกิจกรรม (คิดสร้างสรรค์) การดำเนินการ (ปฏิบัติ) และการติดตามกำกับ (ประเมิน-ปรับ) มากกว่านั้นยังกระตุ้นให้ใช้แนวคิดพึ่งตนเอง โดยการค้นหาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่เป็นบุคคล เครื่องมือ อุปกรณ์ สื่อ และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายร่วมกันเพื่อนำมาใช้ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน โดยการพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานให้มีความสำคัญต่อสร้างระบบการเรียนรู้ที่ยึดโยงฐานทรัพยากรเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งเป็นการนำเอาองค์ความรู้

ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อที่มีอยู่ในชุมชนมาต่อยอดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพแก่แรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส รวมถึงการนำความรู้ที่จำเป็นต่อการปรับตัวสู่โลกอนาคตมาสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่แรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส (วิจารณ์ พานิช, 2557) ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ 1) ทักษะการดูแลสุขภาพ หรือ ความฉลาดทางสุขภาพ (Health Literacy) ความสามารถและทักษะในการเข้าถึงข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจเพื่อวิเคราะห์ ประเมินการปฏิบัติและจัดการตนเอง รวมทั้งสามารถชี้แนะเรื่องสุขภาพส่วนบุคคล ครอบครัวและชุมชนเพื่อสุขภาพที่ดี 2) ทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นให้เกิดการคิดแบบ



เติบโต ปรับตัวได้ (Growth Mindset & Adaptability) คิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม และความรู้พื้นฐานทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital literacy) และการหาโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ทักษะชีวิตด้านการจัดการเศรษฐกิจครัวเรือนและการบริหารหนี้สิน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน การออม การจัดการรายรับรายจ่าย การจัดการความมั่นคงอาหารในครัวเรือน การวางแผนเพื่อสวัสดิการชีวิตที่มั่นคงในอนาคตเมื่อสูงวัย และ 4) ทักษะอาชีพ และการประกอบการ ที่เน้นการประกอบการเอง หรือรวมกลุ่ม การยกระดับมาตรฐานฝีมือ ตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น การเพิ่มมูลค่าให้แก่การประกอบอาชีพสอดคล้องกับต้นทุนที่มีในชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้ทำให้เกิดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพกลุ่มประชากรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส และเกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้การพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยระบบนิเวศทางปัญญาที่ใช้ชุมชนเป็นฐานที่เกิดขึ้นจากกระบวนการออกแบบการเรียนรู้และสร้างการเรียนรู้ที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566)

การออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐานทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ 2) กระบวนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนาอาชีพ 3) กระบวนการติดตามหนุนเสริมระดับพื้นที่ 4) การประเมินการดำเนินงานของหน่วยพัฒนา

อาชีพ และ 5) การถอดบทเรียนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะอาชีพที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรฐานสังคม และฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติข้อมูล ความรู้ทุนทางสังคม จิตใจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และเศรษฐกิจ เป็นกระบวนการทำงานที่ร่วมมือกับหน่วยงานชุมชนท้องถิ่น เช่น กลุ่มชุมชน วิสาหกิจชุมชน สภาผู้นำ องค์กรทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การสร้างพื้นที่นวัตกรรมที่สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน/พื้นที่ เนื่องจากชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้หรือแหล่งการประกอบอาชีพที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ในรูปแบบของการประกอบการเพื่อชุมชนต่อการพัฒนาให้เกิดกระบวนการเสริมศักยภาพของชุมชนที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และวิเคราะห์สภาพผู้ด้อยโอกาสและขาดแคลนทุนทรัพย์ในพื้นที่ รวมถึงการดำเนินการวางแผนพัฒนาทักษะอาชีพ และปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ โดยประสานภาคีให้มีการดูแลต่อเนื่องให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสสามารถอยู่ได้อย่างดีในระยะยาว เพื่อนำไปสู่การค้นหากลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงในระดับพื้นที่ โดยมีวิธีการที่หลากหลายและเชื่อถือได้ และสร้างโอกาสในการพัฒนาอาชีพแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ การเรียนรู้ร่วม การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคน ทุกหน่วยพัฒนาอาชีพสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องความต้องการและพื้นที่



ชุมชนของตนเอง และมุ่งเป้าตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน ที่สอดคล้องกับสถานะความต้องการแรงงาน การสร้างงานท้องถิ่น ร่วมไปกับการสร้างความมั่นคงของชีวิตและครอบครัวระยะยาวในฐานะผู้ประกอบการบนฐานเศรษฐกิจชุมชน การบูรณาการการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย มุ่งส่งเสริมบทบาทและเชื่อมโยงให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงาน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นเครือข่ายการทำงานพัฒนาอาชีพในการยกระดับศักยภาพชุมชน มีการพัฒนาระบบข้อมูล ความรู้ และกำหนดเป้าหมายร่วม และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

จึงอาจกล่าวได้ว่า การจัดรูปแบบของกระบวนการสร้างการเรียนรู้สู่การพัฒนาอาชีพ สำหรับหน่วยพัฒนาอาชีพ หลักการสำคัญอยู่ที่การพัฒนาหน่วยพัฒนาอาชีพให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้มีทักษะความรู้หรือผู้ประกอบการที่สามารถใช้ทุนและทรัพยากรจากชุมชนที่มีอยู่ให้กลายเป็นต้นทุนทางสังคม ยกระดับการประกอบอาชีพ พัฒนานวัตกรรมโมเดลทางธุรกิจระดับชุมชนให้เกิดผลสำเร็จ โดยอาศัยการทำงานร่วมระหว่างภาคีเครือข่ายและองค์กรต่างๆ ให้เกิดฐานข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายระดับประเทศต่อไป ด้วยการพัฒนาทักษะแรงงาน เพิ่มทักษะใหม่ที่จำเป็น (Reskill) เสริมทักษะในบริบทใหม่ (Up skill) โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาศักยภาพที่ทำให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสให้สามารถยกระดับคุณภาพชีวิต และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐบาลควรมีการวางกลไก ระบบนโยบาย แผนบูรณาการ งบประมาณสนับสนุนงานการศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

1.2 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาควรเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันเชิงนโยบายในการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา และเป็นองค์กรแห่งการเหนี่ยวนำทุกภาคส่วนร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงวัยได้มีโอกาสได้เข้ามามีส่วนพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบโจทย์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

2.2 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาควรเพิ่มงบประมาณและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มประชาชนกรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาสให้สามารถเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้และครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาการสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่กลุ่มประชาชนกรวัยแรงงานผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส

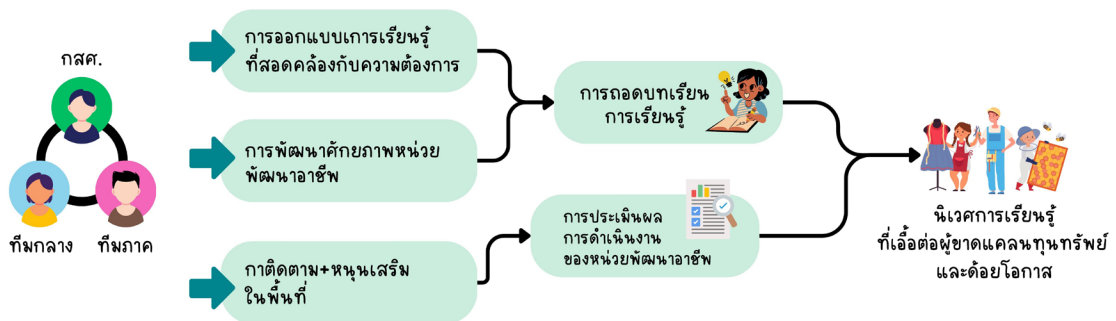
3.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการใช้ชุมชนเป็นฐานที่เอื้อต่อการสร้างการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น



7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน จากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การอภิปรายกลุ่มย่อย การจัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมและสรุปบทเรียน และการสัมภาษณ์ เชิงลึก สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ เพื่อทำให้เกิด การสร้างโอกาสการเรียนรู้แก่ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์

และผู้ด้อยโอกาส โดยองค์ประกอบสำคัญของการ สร้างการเรียนรู้ได้แก่ 1) การออกแบบกระบวนการ เรียนรู้ 2) กระบวนการพัฒนาศักยภาพของหน่วยพัฒนา อาชีพ 3) กระบวนการติดตามหนุนเสริมระดับพื้นที่ 4) การประเมินการดำเนินงานของหน่วยพัฒนา อาชีพ และ 5) การถอดบทเรียนการเรียนรู้ นำไปสู่ การสร้างนิเวศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้ เข้าร่วมเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566). พลังของ “การศึกษาใหม่” โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดร.สมคิด แก้วทิพย์. เข้าถึงได้จาก <https://www.eef.or.th/article-150623/>
- ถาวรณ ชนาเลิศสมบูรณ์. (2564). ไชรหัสความเหลื่อมล้ำการศึกษาไทย เหตุใดความช่วยเหลือไม่ไปถึง เด็กยากจน. เข้าถึงได้จาก <https://www.eef.or.th/thai-report-education/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). แผนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมจากผลกระทบของไวรัสโคโรนา-19. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการกลั่นกรองการใช้จ่ายเงินกู้.
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2563). ความเหลื่อมล้ำในตลาดแรงงานไทย: ภาพจากข้อมูล Labor Force Survey และประกันสังคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.pier.or.th/abridged/2020/03/>
- วิจารณ์ พานิช. (2557). การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.

